

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра історії Східної Європи

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи
доц. А. В. Пантелеймонов

“ _____ ” _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

СРСР у Другій світовій війні

(назва навчальної дисципліни)

032 історія та археологія
спеціальність (напря́м) _____

історичний
факультет _____

другий (магістерський)
рівень освіти _____

2018/2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету (інституту, центру)

“15” червня 2018 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Волосник Ю. П., д. і. н, проф.

Програму схвалено на засіданні кафедри
Історії Східної Європи

Протокол від “5” червня 2018 року № 14

проф. Духопельников В. М.
В. о. завідувача кафедри _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією
історичного

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “8” червня 2018 року № 10

доц. Тумаков О. І.
Голова методичної комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «СРСР у Другій світовій війні» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки магістр

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

032 історія та археологія
спеціальності (напряму) _____

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «СРСР у Другій світовій війні» є на основі використання значного масиву історичних джерел та історіографії ознайомити студентів із сучасними концепціями виникнення війни, з'ясувати місце і роль радянсько-німецького фронту Другої світової війни, об'єктивно та неупереджено показати причини виникнення війни, обґрунтувати правомочність терміну "Велика Вітчизняна війна", всебічно проаналізувати перебіг військово-політичних подій війни та їх трагічних наслідків для народів світу. Ознайомити студентів із історіографічними досягненнями в царині вивчення проблем Великої Вітчизняної війни.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

1.2. Основне завдання вивчення дисципліни «СРСР у Другій світовій війні» полягає у тому, щоб на основі сучасних наукових досягнень з використанням міждисциплінарного підходу різнобічно показати таке складне і трагічне явище яким була Друга світова війна, проаналізувати дискусійні питання навколо тих чи інших подій війни, внесок СРСР у перемогу над нацистською Німеччиною, такі явища як колабораціонізм та його типи, рух опору, образ ворога у радянській пропаганді, внесок радянського тилу у досягнення перемоги, допомогу союзників в роки війни. Навчити студентів користуватися наочними приладами, додатковою літературою, орієнтуватися в інформаційному полі воєнної проблематики, вести діалог і полеміку, аналізувати сучасні підходи до вивчення проблем Великої Вітчизняної війни. Під час лекцій студенти повинні оволодіти навичками роботи з різноманітними джерелами та загальною літературою.

1.3. Кількість кредитів

4 кредити

1.4. Загальна кількість годин

120 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-й
Семестр	
2 -й	-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
88 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

знати :

що історія Другої світової війни є невід'ємною і складовою частиною Другої світової війни, трагічною подією вітчизняної і всесвітньої історії ХХ ст. Засвоєння питань спецкурсу дозволить студентам з'ясувати причини і обставини драматичного розвитку подій початкового періоду війни, глибше усвідомити подвиг народів СРСР, зокрема українського, у боротьбі з нацистськими загарбниками, їх внесок у захист загальнолюдських цінностей і свобод та спасінні загальнолюдської цивілізації.

вміти :

логічно мислити і викладати теоретичний і фактичний матеріал, робити аргументовані висновки, користуватися наочними приладами, додатковою літературою, використовувати наукові терміни і поняття при викладанні тем спецкурсу, вести діалог і полеміку, аналізувати суперечливі факти і події Великої вітчизняної війни. Під час лекцій студенти повинні оволодіти навичками роботи з історичними джерелами і спеціальною та загальною літературою.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Вступ. Предмет і завдання спецкурсу.

Тема 2. Історіографія Другої світової війни. Джерельна база.

Сучасна історіографія війни. Зарубіжна історіографія. Джерельна база. Характеристика мемуарної літератури. Опубліковані збірки документів.

Тема 3. СРСР напередодні Другої світової війни (1938-червень1941рр.).

Стан Збройних сил. Вплив масових репресій на боєздатність армії та флоту країни. Економіка. Зростання військового потенціалу. Зовнішньополітичний курс сталінського керівництва. Співробітництво з гітлерівською Німеччиною. Морально-психологічний стан напередодні війни. Плани радянського військового командування. Прорахунки радянського керівництва в оцінці воєнно-стратегічної обстановки напередодні війни.

Тема 4. Початковий етап Другої світової війни. Напад гітлерівської Німеччини на Радянський Союз. Періодизація. Характер війни.

План «Барбароса». Нацистське вторгнення в СРСР. Мобілізація сил радянської держави. Ставлення населення до війни. Прикордонні битви. Бойові дії на радянсько-німецькому фронті у червні – грудні 1941 року. Стратегічна оборона влітку – восени 1941 року. Причини тяжких поразок Червоної армії влітку – восени 1941 року. Трагедія радянських військовополонених. Початок руху опору на окупованих територіях. Битва під Москвою. Початок корінного повороту у війні. Наступ Червоної армії на початку 1942 року. Бойові дії на радянсько - німецькому фронті навесні – влітку 1942 р. Причини поразок радянських військ в Криму і під Харковом.

Тема 5. Радянський тил на першому етапі війни (червень 1941 – листопад 1942 рр.)

Перебудова життя країни на воєнний лад. Перевід промисловості на воєнні рейки. Проблема трудових ресурсів. Транспорт на початку війни. Мобілізація ресурсів сільського господарства. Масове перебазування продуктивних сил на схід. Розвиток культури. Внесок науковців у розвиток військового виробництва. Завершення воєнної перебудови народного господарства. Трудовий героїзм народу.

Тема 6. Нацистський окупаційний режим і боротьба проти нього.

Основні цілі окупаційної політики агресора. Масові знищення людей. Народна боротьба на окупованій території. Партизанський рух. Комуністичне підпілля. Націоналістичний та повстанський рух опору. Колабораціонізм, його прояви та типологізація.

Тема 7. Корінний перелом у війні.

Сталінградська битва. Початок масового вигнання німецько-фашистських загарбників. Прорив Блокади Ленінграда. Наступ Червоної Армії взимку 1942/43 рр. Перше визволення Харкова. Битва під Курськом та завершення корінного перелому у війні. Визволення Лівобережної України і Києва. Вплив перемог радянських військ на воєнно-стратегічну обстановку в світі.

Тема 8. Зовнішньополітична діяльність у роки війни.

Укладення договорів про військові союзи з Англією і США. Початок утворення антигітлерівської коаліції. Московська конференція 1941 р. Питання про другий фронт. Завершення створення антигітлерівської коаліції у 1942 р. Перемога союзників у Північній Африці. Вторгнення в Італію. Тегеранська конференція глав урядів СРСР, США і Англії. Ялтинська конференція та її рішення. Потсдамська конференція.

Тема 9. Радянський тил у 1943 – 1945 рр.

Зростання військового виробництва. Розвиток сільського господарства. Транспорт. Початок відновлення народного господарства визволених районів. Внесок науки в завоювання перемоги. Народний побут у роки війни. Розвиток науки. Допомога союзників. Роль ленд-лізу. Репресії проти колишніх військовополонених. Депортація народів. Діяльність радянської репресивної машини в роки війни.

Тема 10. Завершальний етап Другої світової війни (1944 – травень 1945 рр.)

Визволення території СРСР від нацистських загарбників. Відкриття другого фронту. Заключний етап війни в Європі. Визволення країн Східної і Центральної Європи. Капітуляція Німеччини.

Тема 11. Підсумки війни.

Питання про людські втрати Радянського Союзу. Співвідношення втрат СРСР та гітлерівської Німеччини. «Ціна» перемоги. Доля військовополонених і репатріантів. Хибність сталінських методів керування військовими діями. Геополітичні зміни в Європі та Азії. Наслідки війни.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма навчання					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні	лаб.	інд.	с.р.	
Розділ 1. СРСР на передодні та в умовах початку Другої світової війни.						
Тема 1. Аналіз історіографії проблеми. Аналіз джерельної бази. Періодизація війни.	10	2				8
Тема 2. СРСР та назрівання нового світового конфлікту. Пакт Молотова – Рібентропа та його наслідки.	12	4				8
Тема 3. СРСР та «дивна війна» в Європі. Радянсько-фінська війна та її наслідки. Підготовка Радянського Союзу до війни. Прорахунки радянського керівництва напередодні війни.	14	4				10
Розділ 2. Підготовка та напад Німеччини. Початковий етап війни (червень 1941 – листопад 1942).						
Тема 1. План «Барбароса». Нацистське вторгнення. Катастрофічний початок війни та його причини. Оборонні битви та їх значення.	20	8				12
Тема 2. Перебудова тилу на воєнний лад. Економіка та населення СРСР в умовах війни.	14	2				12
Тема 3. Нацистський новий порядок на окупованих теренах СРСР. Рух Опору. Колабораціонізм.	16	4				12
Розділ 3. Від завершення корінного перелому до перемоги у II світовій війні.						
Тема 1. Створення Антигітлерівської коаліції. Ленд – ліз та його значення.	12	2				10

Тема 2. Курська битва та завершення корінного перелому. Завершальний етап війни в Європі. Радянсько – японська війна. Підсумки Другої світової війни для СРСР.	22	6				16
Всього годин	120	32				88

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять
Планом не передбачено.

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Аналіз історіографії проблеми. Аналіз джерельної бази. Періодизація війни.	8
2	СРСР та назрівання нового світового конфлікту. Пакт Молотова – Рібентропа та його наслідки.	8
3	СРСР та «дивна війна» в Європі. Радянсько-фінська війна та її наслідки. Підготовка Радянського Союзу до війни. Прорахунки радянського керівництва напередодні війни.	10
4	План «Барбароса». Нацистське вторгнення. Катастрофічний початок війни та його причини. Оборонні битви та їх значення.	12
5	Перебудова тилу на воєнний лад. Економіка та населення СРСР в умовах війни.	12
6	Нацистський новий порядок на окупованих теренах СРСР. Рух Опору. Колабораціонізм.	12
7	Створення Антигітлерівської коаліції. Ленд – ліз та його значення.	10
8	Курська битва та завершення корінного перелому. Завершальний етап війни в Європі. Радянсько – японська війна. Підсумки Другої світової війни для СРСР.	16
	Разом	88

6. Індивідуальні завдання

Планом не передбачено.

7. Методи контролю

Контрольна робота, іспит (чотирирівнева шкала оцінювання).

8. Схема нарахування балів

Контрольна робота 1	Підсумковий семестровий контроль (екзамен)	Сума
40	60*	100

*Екзаменаційний білет складається з 3-х питань, кожне з яких оцінюється в 20 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Армстронг Дж. Советские партизаны. Легенды и действительность (1941 – 1944). – М., 2007.
2. Белецкий В. Н. Потсдам, 1945: История и современность. – М., 1987.
3. Бивор Э. Сталинград. – Смоленск, 1999.
4. Варлимонт В. В ставке Гитлера. – М., 2005.
5. Великая Отечественная война. 1941 – 1945. – М., 1984.
6. Вознесенский А. Военная экономика Советского Союза. – М., 1947.
7. Вторая мировая война 1939 – 1945 гг. Военно-исторический очерк. – М., 1958.
8. Высоцкий В. Н. Мероприятие "Потсдам, 1945". – М., 1975.
9. Гальдер Ф. Военный дневник 1941 – 1942. – М., 2003.

10. Дашичев В. И. Банкротство стратегии германского фашизма: Исторические очерки. Док-ты и мат-лы. – М., 1973.
11. Дробязко С. Под знаменем врага. – М., 2004.
12. Жуков Г. К. Воспоминания и размышления. Изд. 11-е. – М., 1991.
13. Иванов Р. Сталин и союзники 1941 – 1945. – М., 2000.
14. Исраэлян В. Л. Дипломатия в годы войны (1941 – 1945). – М., 1985.
15. История Великой Отечественной войны: В 6-ти т. – М., 1960 – 1965.
16. История Второй мировой войны: В 12-ти т. – М., 1975 – 1981.
17. История Отечества: Люди, идеи, решения. Очерки истории Советского государства. – М., 1991.
- 18. История СССР с древнейших времен до наших дней. Т. 10. СССР в годы Великой Отечественной войны – М., 1973.**
19. Ковалев Б. Н. Нацистская оккупация и коллаборационизм в России 1941 – 1944. – М.,
20. Коваль В. С. "Барбаросса": истоки и история величайшего преступления империализма. – К., 1989.
21. Конев И. С. Записки командующего фронтом. 1943 – 1945. М., 1995.
22. Лопуховский Л. Прохоровка без грифа секретности. – М., 2005.
23. Мельтюхов М. И. 22 июня 1941 г.: Цифры свидетельствуют // История СССР. – 1991. - № 3.
24. Москаленко К. С. На юго-западном направлении: В 2-х т. – М., 1973.
25. От "Барбароссы" до "Терминала": Взгляд с Запада. – М., 1989.
26. Пыхалов И., Лопуховский Л. «Умылись кровью»? Ложь и правда о потерях в Великой Отечественной войне. – М., 2012.
27. Партитура Второй мировой. Кто и когда начал войну? – М., 2009.
28. Проэктор Д. М. Фашизм: путь агрессии и гибели. – М., 1989.
29. Роковые решения вермахта. Воспоминания немецких полководцев. – Смоленск, 2001.
30. Роменько О. В. Легион под знаком погони. – М., 2009.
31. Рокоссовский К. К. Солдатский долг. – М., 1968.
32. Россия и СССР в войнах XX века: Стат. исследование. – М., 2001.
33. Самсонов А. М. Вторая мировая война 1939 – 1945: Очерк важнейших событий. – М., 1990.
34. Самсонов А. М. Сталинградская битва. – М., 1990.
35. Семюель В., Митчем, Мюллер Д. Командиры Третьего рейха. – Смоленск, 1994.
36. Совершенно секретно!.. Только для командования. Стратегия фашистской Германии в войне против СССР: Док-ты и мат-лы. – М., 1967.
37. Советский тыл в первый период Великой Отечественной войны. – М., 1988.
38. Соколов Б. В. О соотношении потерь в людях и боевой технике на советско-германском фронте в ходе Великой Отечественной войны // Вопросы истории. – 1988. - № 9.
39. Соколов Б. В. Третий Рейх: мифы и действительность. – М., 2005.
40. Уткин А. Вторая мировая война. – М., 2003.

41. Чадаев Я. Е. Экономика СССР в годы Великой Отечественной войны (1941 – 1945 гг.) – М., 1985.
42. Шапталов Б. Испытание войной. – М., 2002.
43. Ширер М. Взлет и падение третьего рейха: в 2-х т. – М., 1991.
44. Шпеер А. Воспоминания. – Смоленск, 1997.
45. Шунков В. Н. Оружие вермахта. – Мн., 2000.
46. Шунков В. Н. Оружие красной Армии. – Мн., 1999.

Допоміжна література

1. Абатуров В., Португальский Р. Харьков – проклятое место Красной Армии. – М., 2008.
2. Августинович В. Великая Отечественная: перелом истории. – М., 2008.
3. Бешанов В. Год 1942 – "учебный". – М., 2002.
4. Бешанов В. Год 1943 – "переломный". – М., 2008.
5. Бивор Э. Падение Берлина. 1945. – М., 2004.
6. Быков К. Величайшая военная катастрофа. Киевский котел. – М., 2008.
7. В. Суворов. День «М». – М., 2007.
8. В. Суворов. Ледокол. – М., 2005.
9. Вохмянин В., Парамонов А. Широнинцы: подвиг без цензуры. Март 1943. – Х., 2014.
10. Дайнес В. О. Жуков. – М., 2005.
11. Исаев А. "Котлы" 1941. – М., 2005.
12. Исаев А. Георгий Жуков. Последний довод короля. – М., 2006.
13. Кларк А. План "Барбаросса". – М., 2002.
14. Кросс. Р. Последние дни Рейха. – М., 2004.
15. Лидделл-Гарт. Вторая мировая война. – Смоленск, 2004.
16. М. Джонс. Сталинград. Как состоялся триумф Красной Армии. – М., 2007.
17. Макси К. Гудериан. – Смоленск, 2001.
18. Мильтюхов А., Осокин А., Пыхалов И. Трагедия 1941: причины катастрофы: Сб. – М., 2008.
19. Мильтюхов М. И. Упущенный шанс Сталина. – М., 2002.
20. Млечин Л. Иосиф Сталин, его маршалы и генералы. – М., 2004.
21. Романько О. Мусульманские легионы во Второй мировой войне. – М., 2002.
22. Снайдер Т. Кровавые земли: Европа между Гитлером и Сталиным. – К., 2015.
23. Спик М. Асы люфтваффе. – Смоленск, 1999.
24. Телицын В. "СМЕРШ": Операция и исполнители. – Смоленск, 2000.
25. Швабедиссен В. Сталинградские соколы. Анализ действий советской авиации 1941 – 1945. – Мн., 2001.

Екзаменаційні питання

1. План "Ост" і його реалізація.
2. Гітлерівський окупаційний режим.
3. Рух опору на тимчасово окупованих територіях СРСР.

4. Сучасна вітчизняна історіографія Великої Вітчизняної війни.
5. Радянська історіографія Великої Вітчизняної війни.
6. Закордонна історіографія Великої вітчизняної війни.
7. Джерелознавча база вивчення Великої Вітчизняної війни.
8. План "Барбаросса ": задуми і дійсність.
9. Прорахунки радянського керівництва напередодні війни.
10. СРСР напередодні Великої Вітчизняної війни: стан обороноздатності країни.
11. Радянський тил в роки війни.
12. Сталінські методи керівництва бойовими діями.
13. Трагічна доля радянських військовополонених.
14. Колабораціонізм в роки Великої Вітчизняної війни: типи, прояви, масштаби.
15. Ізюмсько-Барвенківська наступальна операція Червоної Армії та її наслідки.
16. Блокада Ленінграда.
17. Битва за Берлін.
18. Радянські полководці в умовах війни.
19. Сталінградська битва. Початок корінного перелому.
20. Битва під Москвою та її значення.
21. Визволення України від гітлерівських окупантів.
22. Бойові дії на Харківщині в роки Великої Вітчизняної війни.
23. Оборона Севастополя: героїчне і трагічне.
24. Операція "Тайфун". Кінець "бліцкригу".
25. Битва за Київ та її наслідки.
26. Радянський генералітет в роки Великої Вітчизняної війни.
27. Напад нацистської Німеччини на СРСР.
28. Початковий період Великої Вітчизняної війни.
29. Причини поразок Червоної Армії на початковому етапі війни.
30. Контрнаступ Червоної Армії 1942/43 р. та його наслідки.
31. Співвідношення людських втрат радянської та німецької сторін в роки Великої Вітчизняної війни. "Ціна" перемоги.
32. Зимовий наступ Червоної Армії в 1945 р. та його наслідки.
33. Розгром нацистської Німеччини.
34. Тегеранська конференція та її рішення.
35. Ялтинська конференція та її рішення.
36. Потсдамська конференція.
37. Визволення країн Східної та Центральної Європи від гітлерівської окупації.
38. Створення антигітлерівської коаліції.
39. Ленд-ліз. Допомога західних союзників СРСР в роки війни.
40. Нюрнберзький процес над головними нацистськими злочинцями.
41. Завершальний етап Великої Вітчизняної війни.
42. Літньо-осіння воєнна кампанія 1942 р. Причини поразки радянських військ.
43. Морально-психологічний фактор в період Великої Вітчизняної війни.
44. Партизанський рух.

Шкала оцінювання

Знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

– "відмінно" – студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

– "добре" – студент добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;

– "задовільно" – студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;

"незадовільно" – студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.